

Itseohjautuvuudesta osallisuuteen

Ohjaus Aikuiskasvatuksessa vuosina 1996–2021

Ohjaus on ammattikäytäntö ja professio mutta myös työote ja -menetelmä. Tiedejulkaisun kestoteemana se heijastaa niin aikuiskasvatustieteen kuin yhteiskunnan muutoksia.

TARKASTELEN OHJAUKSEN TULKINTOJA *Aikuiskasvatus*-lehden artikkeleissa 1990-luvun puolivälistä 2020-luvulle. Etsin teksteistä jatkuvuuksia, muutoksia ja jatkosuuntia ja tulkitsen niitä alan tutkijana.

Hakusanalla ohjaus tai soveltuvilla lähikäsitteillä, kuten työnohjaus, valmennus, uraohjaus, opinto-ohjaus tai mentorointi, julkaisun digiarkistosta löytyi 26 tiedeartikkelia. Joissain tapauksissa tuota hakusanaa ei ollut, mutta käytiin aineiston valikoinnissa muuta tietämystäni. Sisällytin listalle lisäksi ohjauksen toimijuutta tarkastelevia artikkeleita, koska toimijuus nähdään usein ohjauksen päämääränä. Joitakin hakusanojen perusteella valikoituneita tekstejä jätin taas pois, koska ohjaus ei ollut niiden fokuksessa.

Ohjaus on ollut *Aikuiskasvatuksen* kestoteema 1990-luvun puolivälistä asti, vaikka varsinaista teemanumeroa aiheesta ei ole julkaistu. Neljän, viiden numeron välein on ilmestynyt ohjausta käsittelevä tiedeartikkeli, tosin erityisesti 2010-luvulla aiempaa tiheämmin. Suunnilleen samalla tahdilla ohjausta on

lisäksi käsitelty näkökulmateksteissä ja kirja-arvioissa. Ohjauksen moninaisuus näkyy tiedeartikkelien konteksteissa: ohjaava koulutus, opinto- ja uraohjaus korkea-asteella, työnohjaus ja työyhteisön kehittäminen, opinnäytteen ohjaus, väitöskirjaohjaus, mentorointi, nuorten työpajatoiminta, maahanmuuttajien kotoutumisen ohjaus.

OHJAUS YHTEISKUNNASSA

Tiedeartikkeleiden lukeminen aikajärjestyksessä oli hyvin kiinnostavaa. Se sai myös pohtimaan ohjaustutkimuksen tulevaisuutta. Mutta mikä on aikuiskasvatuksen ja ohjauksen suhde, millä tavalla ohjaus kuuluu *Aikuiskasvatukseen* ja alan tutkimukseen? Ohjaus on ammattikäytäntö ja professio mutta myös työote ja -menetelmä, kuten edesmennyt professori emerita ja laaja-alaisen ohjauskäsityksen uranuurtaja Anna Raija Nummenmaa jo 1990-luvulla eritteli.

OHJAUksen MONINAISUUS NÄKY Y TIEDEARTIKKELIEN KONTEKSTEISSA.

Suomessa opinto- ja uraohjaaja on ainoa ohjausprofessio, johon voi opiskella maisterintutkinnon. Sen keskeinen toimiala on peruskoulun ja toisen asteen opinto- ja uraohjaus eli nuorten ohjaaminen. Muilta osin ohjauksen käytännöt ovat kuitenkin keskeisellä tavalla juuri aikuisten elämäkysymysten ja muutosprosessien palveluksessa, heitä koskettavien instituutioiden osana. Ohjauksen teoreettiset juuret ovat moniaalla: psykologisessa, kasvatus- ja aikuiskasvatustieteellisessä, sosiologisessa ja filosofisessa tiedetaustassa. Ohjauksella ei vielä ole omaa tieteellistä lehteä, niinpä sen ja sitä sivuavien ilmiöiden tutkijat kirjoittavat taustatieteenalojensa lehdissä. Pikaisen tiedonhaun pohjalta *Aikuiskasvatus* on ohjaustutkijoiden keskeisiä kotimaisia kanavia.

Aikuiskasvatuksen ja ohjauksen kysymyksillä on kohtalonyhteys – monien tulkintojen mukaan ohjaus ammattikäytäntönä on nimenomana aikuiskasvatuksellinen. Lisäksi aikuiskasvatuksen ja ohjauksen jännitteinen tila erilaisten päämäärien ja intressien välillä on hyvin samankaltainen. Yritän hahmotella tuon jännitteen näkyviin – mielestäni se on yhtä hyvin ohjauksen kuin aikuiskasvatuksenkin kysymys.

Koko 25 vuoden matkalla tiedeartikkeleissa on kolmenlaisia perusoletuksia ohjauksen asemasta yhteiskunnassa. Ensimmäisen tulkinnan mukaan ohjaus on keino varustaa ihmisiä selviytymään muuttuvan yhteiskunnan vaatimuksissa. Ohjaus kvalifioi yksilöitä seuraten yhteiskunnan muutosta. Yhteiskunnan yksilölle kohdistamat vaatimukset noudattavat modernisaation ja tietoyhteiskuntaan siirtymisen tahtia sekä 1990-luvun lamaa seurannutta siirtymistä uusliberalistisen hallinnan aikaan. Ne ovat nousseet myös työelämän organisaatioiden ja koulutusinstituutioiden kohtaamista muutoksista.

Tulkinta ohjauksesta selviytymiskeinona on usein pedagoginen tai psykologinen. Se sisältää tietyn optimismin, luottamuksen ohjauksen mahdollisuuksiin

tuoda mielekkäitä ratkaisuja ihmisten oppimisen, elämänsä ja työtoiminnan kysymyksiin. Ohjauksen kvalifioivaa ja selviytymistä tukevaa luonnetta korostava näkökulma sisältyy useaan kokoelman artikkeliin (Penttinen ym. 2011, Piirainen & Skaniakos 2014; Leppisaari ym. 2008, Hakkarainen ym. 2013; Lampi ym. 2019; Saari ym. 2021). Tällaisia tekstejä on lisäksi näkökulmateksteissä, kuvataanhan niissä usein hankkeita ja kehittämissuunnitelmia. Ohjaus ikään kuin vastaa yhteiskunnan muutokseen varustaan ja kvalifioi yksilöitä ja yhteisöjä.

Toinen tulkinta on selkeästi kriittinen ja tarkastelee ohjausta sosiologisin jäsenyyksien yhteiskunnallisena mekanismina. Kriittikissä ohjausta tarkastellaan tyypillisesti filosofi Michel Foucault'n valtakäsitykseen nojaten hallinnan logiikan näkökulmasta. Ohjaus muodostaa yksilön vastuuta korostavan mekanismin, joka asemoi ja kontrolloi ihmisiä sekä osallistuu eriarvoisuuden ylläpitoon. Kriittikikeskustelun huomio on etenkin yksilöiden harjoittamassa itsekontrollissa, jota pidetään ajallemme ominaisena, piilevänä kontrollin muotona. Se toteutuu sisäistyneenä itsen kehittämisen ja muovaamisen vaatimuksena, joka kohtaa meidät kaikkialla itsestään selvänä ”tehdasasetuksena”. Tällainen kriittinen näkökulma on mukana muun muassa Piia Silvennoisen (2002) analyysissä ohjaavasta koulutuksesta – siinä otetaan näkökulmaksi ohjattavien luokkatausta. Erityisen vahvana kriittinen ja sitä myöten skeptinen ote näkyy Kristiina Brunilan (2012) niin kutsuttua terapiasoitumista käsittelevässä artikkelissa.

Kolmannen tulkintatavan hahmotan yritykseksi asettua selviytymistä korostavan ja kriittisen otteen väliin. Kolmanneksi tieksi kutsumassani tulkinnassa pohditaan, millä ehdoilla ohjaus voisi olla emansipoiva voima. Toivoo etsivä ja parempaa yhteiselämää rakentava ote ohjaukseen on tunnistettavissa monista artikkeleista. Välittävä näkökulma tunnistaa ohjauksen monimutkaisen osallisuuden uusliberalistisen hallinnan läpitunkemassa yhteiskunnassa. Se näkee myös ohjauksen toimijoiden mahdollisuuden toimia aktiivisesti kriittisenä voimana. Usein se jää hieman ambivalentiksi tarkastelemaisensa kohteen suhteen ja keskustelee kysymyksiin ja pohdiskelevin väittein.

OHJAUS NÄYTTÄYTYI LIKKUVANA NEUVOTTELUNA ERILAISISTA VAIHTOEHDOISTA.

Esimerkiksi välittävästä näkemyksestä tulkitseen Jussi Onnismaan avauksen (Onnismaa 1996), jossa hän tarkastelee ohjauksen instituutioitumista eli vakiintumista hoitamaan yhteiskunnan erilaisia tehtäviä. Siten *Aikuiskasvatuksen* ohjauskeskustelu käynnistyy 1990-luvulla ohjaavan koulutuksen kautta. Laman myötä, talouden kiristyessä ohjauksen tarkastelussa kohtaavat tehokkuusajattelu ja yksilöllistyminen, yksilöiden koulutus- ja työmarkkinasiirtymät sekä ohjauspalvelujen monimuotoistuminen ja lisääntyminen. Onnismaa kytkee ohjauksen modernisaatiokehitykseen, markkinavetoiseen yksilöllistymiseen ja itseohjautuvuuden vaatimukseen, jonka taustalla on aktiivinen hyvinvointivaltion purku. Samalla hän näkee ohjauksellisen toiminnan merkinä koulutus- ja auttamisinstituutioiden muutoksesta ja uutena tapana tehdä aikuisten auttamistyötä. Siinä vältetään asiakkaan tai ohjattavan tarkastelu ylhäältä päin, tullaan arjen kontekstiin ja päästään pureutumaan asiakkaan elämäntilanteeseen mielekkäällä ja luovalla tavalla. Luen tekstistä kritiikin markkinavoi- mien säätämälle koulutusajattelulle, mutta samalla ohjauksella nähdään olevan emansipatorisia mahdollisuuksia.

Itseäni askarrutti vuosituhaten taitteessa ohjauksen jännitteisyys hallinnan agendan ja emansipatorisen agendan välissä sekä ohjausta koskevien kuvausten ”välttämisen kieli” (Vehviläinen 2001). Ohjausta kuvattiin termein, joissa sen esitettiin välttävän asiantuntijuuden sudenkuopat ja toimijoiden välisen vahvan epäsymmetrian. Ohjaus ei tiennyt paremmin, ei diagnosoinut, opettanut, ohjeistanut tai neuvonut. Oma, kasvatussociologi Basil Bernsteinin teksteihin perustuva analyysini (Vehviläinen 1997) oli yritys ymmärtää tätä ohjausdiskurssia. Mitä seurauksia pedagogiikalle on sillä, että ohjaavassa koulutuksessa irrotaan sisältö-

vetoisesta koulutuksesta ja psykologiatieteellisestä katseesta? Mitä tapahtuu opetussuunnitelmalle, arviointille ja kontrollille, kun opetus saa ohjauksellisen ja ohjattavalähtöisen muodon?

Ymmärrän tuota kaikkea paremmin nyt, kun peilaan ohjauksen tuolloista kehitystä urateorioiden kehitykseen. Uraohjauksessa keskeisten urateorioiden piirreteoreettiset, kehitysteoreettiset ja kognitiiviset kuvaukset alkoivat kriisiytyä. Postmodernit, uran elämänmittaista muovaamista, muuntumista ja rakentelua kuvaavat urateoriat (esim. Savickas 2002; Savickas ym. 2009) toivat toisenlaisen kielen. Sitä leimasi epäily yhteiskunnan ja työelämän ennustettavuutta kohtaan. Epäiltiin, voiko tiede tuntea, kuvata ja ennustaa yksilön polun millään mielekkäällä tavalla. Tähän vaikutti sosiaali- ja käyttäytymistieteiden kielellinen käänne, eli mielenkiinto siihen, että kielikäyttö muovaa sosiaalista todellisuutta.

Yksilötarkastelut muuttuivat narratiiviksi: yksilön ajateltiin ”kertovan elämänsä” muovaten ja rakentaen sitä jatkuvasti. Hänen ei tarvinnut nauliutua yhteen valintaan loppuelämäkseen. Ohjaus näyttäytyi liikkuvana neuvotteluna erilaisista vaihtoehdoista. Se oli tavallaan vapauttava sanoma, joka teki tilaa ajatukselle, että yksilön muokattavuus ja potentiaali on loputonta. Viime kädessä yksilö vastaa itse siitä, että sorvaa itselleen aina uuden käänteen ja ”oman jutun”. Tavallaan yhteiskunta hälveni urateoriasta taka-alalle yksilön ”tarinoituessa”. Yhteiskunta eriarvoisuuden mekanismeineen palasi kuitenkin myöhemmin selvemmin kuvaan sekä urateorioissa että *Aikuiskasvatuksen* ohjauskeskusteluissa toimijuuden ja osallisuuden keskusteluissa.

Onnismaan avauksiteksti vuodelta 1996 sekä hänen väitöskirjansa (Onnismaa 2003), kuten omanikin, syntyivät laman aikana ja sen jälkeen tilanteeseen, jossa ohjausta oli hyödynnetty laajenevasti, mutta samalla sen painoarvoa vielä kyseenalaistettiin. Laman aikaan työttömille ja syrjäytymisuhan alaisille haluttiin järjestää ohjauksellista toimintaa edullisesti, ja välillä kyseltiin, ”tarvitaanko tähän todella joku ohjauksen ammattilainen, eikö kuka tahansa voi tehdä tätä”.

Enää ei tarvitse selittää, että ohjaus on oma ammatitaitonsa. Tietty jännite on kuitenkin edelleen löydettävissä tutkimusten taustalta. Miten tehdä

OHJAUSTA ALETTIIN TUTKIA 2010-LUVULLA LAAJOISSA MONITIETEISISSÄ KESKUSTELUNANALYYTTISISSÄ TUTKIMUSHANKKEISSA.

ohjausta holistisesti eli kokonaisvaltaisesti, asiakasta kuunnellen, dialogissa tämän kanssa ja samalla saavuttaa institutionaalisesti odotuksenmukaisia ja vakuuttavia tuloksia? Oma väitöstutkimukseni (Vehviläinen 1999; 2001) käynnistyi sekä tästä ristiriidasta. Tein innostavaa ohjaustyötä ohjaavassa koulutuksessa, mutta aloin murehtia, millä asialla olin ja ketä työni lopulta palveli. Saadakseni otteen ohjaustoiminnasta valitsin lähestymistavan, joka mahdollisti tietyn ulkopuolisuuden sillekin tutkijalle, joka tuli ohjauskentän piiristä. Samalla kriittinen positioni muovautui keskusteluntutkijalle tyypilliseksi normatiivisia kannanottoja kaihtavaksi otteeksi. Kouluttajaroolin myötä se muovautui myöhemmin yhä aktiivisemmin kantaa ottavaksi ”kolmannen tien taiteiluksi”.

Aktiivisesti ohjaustyössä toimivana on mahdollonta tehdä työtä pelkän jyrkän kriittisen sosiologisen analyysin avulla. Tulin sanallistaneeksi tämän ajatuskulun vastatessani Brunilan (2012; 2014) aloittamaan ja Heikki Pasasen (2014) jatkamaan näkökulmateksteissä käytyyn keskusteluun terapisoitumisesta (Vehviläinen 2015). Debatin käynnistää Brunilan vahvan kriittinen puheenvuoro, johon sekä Pasanen että minä vastaamme ”kolmannen tien” välittävien näkemysten kautta.

AIKUISKASVATUKSEN OHJAUSKUVA

Pohdittaessa ohjauskuvan syntyä aikuiskasvatuksen kentässä on välttämättä mainittava *Aikuiskasvatuksen* aktiivisten tekijöiden, Jussi Onnismaan ja Heikki Pasasen sekä psykologikollega Timo Spangarin toimittama kolmen kokoomateosten sarja (Onnismaa, Pasanen & Spangar 2000; 2000b; 2004). Teokset piirsivät kotimaisen ohjauksen kenttää näkyviin ja

toivat yhteen suuren joukon ohjausalan pitkäaikaisia toimijoita. Mukana oli muun muassa edesmennyt professori emerita Anna Raija Nummenmaa, jonka tutkimustyö opinnäytteen ohjauksen kontekstissa oli jo 1990-luvulla kiteyttänyt laaja-alaisen tulkinnan ohjauksesta työprosessien tukemisena.

Teossarja osoitti, miten moninaisissa konteksteissa ohjausta jo tuolloin tehtiin. Sen artikkeleissa määriteltiin ohjausta, ohjauksen teoreettisia juuria ja osoitettiin erilaisia erityiskysymyksiä, kuten sukupuolisensitiivinen ohjaus (Nummenmaa & Korhonen 2000). Kirjoittajajoukko oli monitieteistä ja moninäkökulmaista. Sarjan avasi R. Vance Peavyn suomennettu artikkeli (Peavy 2000). Myöhemmin *Aikuiskasvatus* julkaisi klassikkosarjassa Onnismaan esittelyn Peavyn tuotannosta (Onnismaa 2014). Peavyn konstruktivistiset ajatukset – asiakkaan elämänsuunnittelun dialoginen ja holistinen tarkastelu tämän elämäkokonaisuutta ymmärtäen sekä pohtiva yhteinen neuvottelu mahdollisista tulevaisuuksista – ovat suomalaisen ohjauksen valtavirtaa. Tuolloin esitelty ja myöhemmin Onnismaan ohjauksen oppikirjan (2007) otsikkoon päättynyt British Association of Counsellingin ”aikaa, huomiota ja kunnioitusta” on yleisesti tunnettu ohjauksen tiivistys. Se kuvaa läsnäolon ja saatavilla olon etiikkaa, yleisesti hyväksyttyä ohjauksen sisältöä.

Kolmannen tien edustajina näen lisäksi jotkin ohjauksen luonnetta tarkastelevat tutkimukset, kuten Merja Karjalaisen, Hannu T. Heikkisen ja Raulo Huttusen artikkelin (2006), jossa teoretisoidaan mentorointia dialogina ja etsitään realistista tasavertaisuuden määritelmää. Dialogina tutkimus sovel-lusalueineen on kiinnostava suunta yhteiskunnallisesti tietoisien ja toivoa tuovan ohjauksen muotona (esimerkiksi Alhanen 2016). Kolmannen tien teksteihin luen omatkin keskustelunanalyttiset ohjausaiheiset tutkimusartikkelini (Vehviläinen 2003; Vehviläinen & Svinhufvud 2009).

Ohjausta alettiin 2010-luvulla tutkia laajoissa monitieteisissä keskustelunanalyttisissä tutkimushankkeissa, mikä heijastui *Aikuiskasvatukseenkin* (Tiitinen ym. 2018; Stevanovic ym. 2020.). Keskustelunanalyttinen kiinnostus ohjauksen kysymyksiin näkyi esimerkiksi vuoden 2018 *Psykologia*-lehden ohjaus-

OHJAUS ITSESSÄÄN ON ARVOKAS JA PAINAVA YHTEISEN DIALOGIN JA TIEDONRAKENTELUN TILA.

aiheista keskustelunanalyysiä esittelevässä teemanumerossa 5/6. Ohjauksen perustavaa lukemistoa on Aija Logrenin laadukas väitöskirja (Logren 2019). Siinä kuvataan ryhmäohjauksen vuorovaikutuksellista arkkitehtuuria eli kokemusten käsittelyä monenkeskisessä ohjaajan vetämässä keskustelussa.

Keskustelunanalyysi asettaa toiminnan tutkimisen kysymyksen eri tavoin kuin kasvatustieteissä yleensä tehdään. Se ottaa etäisyyttä normatiivisiin tulkintoihin ohjauksen päämääristä ja teoretisoi vuorovaikutusta omana ilmiöalueenaan. Keskustelunanalyysi purkaa auki keskustelun vuorottaisen kulun ja kuvaa, mihin institutionaaliin ja sosiaaliin päämääriin toiminnassa konkreettisin teoin orientoidutaan. Toisin sanoen se paljastaa, mitä kohtaamisissa päädytään yhdessä tekemään, millaisella työnjaolla ja millaisin välittömin seurauksin. Vaikka keskustelunanalyysissä ei yleensä oteta etukäteen suoraa kantaa siihen, mitä ohjauksessa pitäisi tehdä, se artikuloi käytännössä seurattavia päämääriä ja tulee näyttäneeksi ohjauskäytäntöjen jännitteisyyden. Agnostisesta positiostaan käsin se päättyy olemaan hyvinkin yhteiskunnallisesti tietoista.

Välittävää näkökulmaa ohjaukseen ovat peräänkuuluttaneet myös uraohjauksen niin kutsutun sosiaalisen oikeudenmukaisuuden suuntauksen edustajat (esim. Hooley & Sultana 2016; Hooley, Sultana & Thomsen 2018; 2019). Opinto- ja uraohjauksen kentällä kymmenen viime vuotta vahvistunut *social justice* -näkökulma on onnistunut systematisoimaan välittävää näkemystä sekä teoreettisesti että käytännön ratkaisuina ja työtapoina. *Social justice* tunnistaa uraohjauksen ja muiden ohjauksellisten käytäntöjen mahdollisen roolin yhteiskunnallisen eriarvoisuuden tuottamisessa sekä uusliberalistisen hallinnan kietomisessä ihmisten arkitodellisuuksiin ja itseymmärrykseen. Liikkeen piirissä halutaan määritellä teoreettisesti sekä käytännön toimina uraohjaus

uudella tavalla niin, että se voi toimia tietoisena ja systemaattisena kritiikkinä alistaville ja esineellistävälle käytännöille. Suomessa *social justice* kiinnostaa etenkin uraohjauksen, koulutus- ja työmarkkinasiirtymien, suunnanottojen ja toimijuuden tutkijoita. Toivon että näkökulma näkyy tulevaisuudessa myös *Aikuiskasvatuksessa*.

KÄSITTEELLISET EVÄÄT

1990-luvulla 'itseohjautuvuus' oli keskeinen käsite, jolla artikuloitiin ohjauksen ideaa aikuiskasvatuksen kentällä ja puolustettiin sellaista urasuunnittelua tukevaa koulutusta, jossa pedagogiikka rakentui ohjauksellisen toiminnan, ei oppisisältöjen varaan. Tuolloin puhuttiin 'ohjaavasta koulutuksesta', nykyisin vastaava toimintaa asetuu 'valmennuksen' alle. 'Itseohjautuvuus' näkyy sekä Onnismaan että omissa teksteissäni 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa. Pasanen (2001) kuljettaa perusteellisessa näkökulmatekstissään 'itseohjautuvuuden' eri tulkintoja: Hän osoittaa, miten termiä on käytetty oikeuttavana diskurssina yksilökeskeisen markkinoituvan koulutusajattelun läpiviemisessä. Hän argumentoi oppimisen sosiokulttuurisia yhteyksiä korostaen, että on virhe olettaa aikuinen täysin itseohjautuvaksi sekä automaattisesti kykeneväksi ja halukkaaksi järjestelemään omaa oppimistaan. Hän toteaa lisäksi, että ohjauksen idea ei ole "tehdä itseään tarpeettomaksi" vaan se on itsessään arvokas ja painava yhteisen dialogin ja tiedonrakentelun tila. Pasanen oivallinen kommentti on ollut minulle tärkeä ja mieleenpainuva.

2000-luvulla lehdelle esittäytyivät työnohjaus (Tiuranniemi 2005) ja mentorointi (Karjalainen ym. 2006). Työnohjaus oli tuolloin alkanut laajentua psykoterapian, sosiaalityön ja kirkon työnohjauksen parista. Juhani Tiuranniemi nosti keskustelun suoraan psykoterapeuttisesta psykodynaamisesta perinteestä, joka on työnohjauksen yksi juuri. Merja Karjalainen kollegoineen puolestaan ammensi aikuiskasvatuksen perinteestä. Ohjauksen eri lajit alkoivat rakentaa omaa keskusteluaan omien perinteittensä sisällä. 2000- ja 2010-luvuilla ohjaus oli jatkuvasti vakiintuneempaa ja tutumpaa; artikkeleissa keskusteltiin edelleen tyypillisesti yhden ohjauksen lajin

OHJAUKSEN TUTKIMUS NÄYTTÄYTY AIKUISKASVATUKSESSA ENIMMÄKSEEN LAADULLISENA TUTKIMUKSENA.

ehdoilla. Tällöin teoretisoitiin suhteessa ohjauksen kohdeilmioon. Esimerkiksi korkeakoulupedagogisissa konteksteissa viitepiste oli asiantuntijuuden rakentuminen (Vehviläinen & Svinhufvud 2009; Penttinen ym. 2011; Hakkarainen ym. 2013) tai arviointitaidon oppiminen vertaismentoroinnin avulla verkossa (Leppisaari ym. 2008).

2010-luvulla siirryttiin puhumaan 'toimijuudesta' ohjauksellisen toiminnan päämääräkäsittienä (mm. Vanhalakka-Ruoho 2014; Mutanen & Siivonen 2016). Käsite avasi mahdollisuuden käsitellä ohjausta laaja-alaisesti ja pohtia sen luonnetta yhteiskunnallisena toimintana. 'Toimijuus' kutsuu väistämättä mukaan kysymyksen yksilön ja yhteiskunnan, toiminnan ja rakenteen suhteesta.

Aikuiskasvatuksen toimijuus-teemanumero (3/2014) on ollut aarreaitta ohjauksen tutkijoille ja opiskelijoille. Siinä ilmestyi monta tärkeätä artikkelia, muun muassa opinto- ja uraohjauksen professori Marjatta Vanhalakka-Ruohon teoreettinen artikkeli toimijuudesta elämänkulussa ja suhteissa uraohjauksen ydinkäsittienä (Vanhalakka-Ruoho 2014) sekä Anneli Eteläpellon ja kollegojen (2014) artikkeli ammatillisesta toimijuudesta, joka pohjautui heidän perusteelliseen kansainvälisellä foorumilla julkaistuun toimijuus-katsausartikkeliin (Eteläpelto ym. 2013).

Sama professori Eteläpellon johtama tutkimusryhmä on tehnyt useissa hankkeissaan pitkäjänteistä työtä muovatakseen ammatillisen toimijuuden käsitettä. He eivät suoraan tematisoi ohjausta työssään, mutta heidän käsitteistönsä, tuloksensa ja tarkastellut työmuodot ovat usein nimenomaan työnohjauksellisia. Itselleni tärkeä on myös Hannele Kerosuon (2014) kollektiivista

toimijuutta erittelevä, kehittävän työntutkimuksen perinteestä ponnistava artikkeli. Se on ollut apuna pohtiessani, miten ryhmän tai yhteisön toimijuuden muutos olisi todennettavissa.

Kehittävä työntutkimus on yksi aikuiskasvatuksen vahvimpia perinteitä Suomessa, mutta se ei sinänsä ole juuri näkynyt ohjauksen keskusteluissa (tosin ks. Saari ym. 2021). Kehittävän työntutkimuksen ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian edustajien kiinnostus toimijuuden käsitteeseen (Edwards 2007) voisi luoda silttaa. Ohjauksessa tavaataan teoretisoida subjektiviteettia vahvemmin kuin toimintaa (Peltola ym. 2020), kehittävässä työntutkimuksessa toisin päin. Ohjausta on vaikea jäsentää ilman ajatusta kokevasta ihmisestä, ja toisaalta kohteellisesta toiminnasta (Leiman 2015) ja siksi toivon, että vuoropuhelua syntyisi nykyistä enemmän.

Suomessa oli 2000-luvulla vielä kaksi pitkää, kandidaatin- ja maisterintasoista opinto-ohjaajakoulutusta sekä kaksi ohjausalan professuuria: Itä-Suomen yliopistossa professuuria hoiti Marjatta Vanhalakka-Ruoho, Jyväskylän yliopistossa Marjatta Lairio. Jyväskylä näyttäytyi 2000-luvulla *Aikuiskasvatuksessa* teoreettisella artikkelilla: Leena Penttinen ja kollegat (2011) kuvasivat hanketyössä syntyneen korkeakouluopiskelijan työelämähorisontin. Tämä artikkeli oli ensimmäinen selkeä urateoreettinen kontribuutio artikkelien jatkumossa ja siinäkin mielessä ainutlaatuinen, että se yhdisti urateoreettisen ja korkeakoulupedagogisen jäsenyyksen konkreettiseksi työkaluksi. Se enteili jo osaamisperustaisuuteen siirtymistä ja tuki käytännön yliopistopedagogisia kehittäjiä, joilta alettiin vaatia työelämäulottuvuuden huomioimista.

'Toimijuuden' jälkeen ohjauksen päämääräkäsittienä ovat näyttäytyneet 'osallisuus' ja 'osallistuminen' (Hakkarainen ym. 2013; Maunu & Kiilakoski 2018; Stevanovic ym. 2021). Niiden myötä toimijuuden yhteiskunnalliset, yhteisölliset ja suhteiset kytkennät ovat palanneet selvemmin kuvaan mukaan. Sosiologinen nuorisotutkimus sekä koulutus- ja työmarkkinasiirtymien tutkimus ovat olleet tämän keskustelun edelläkävijöitä. Ohjauksen kentässä nuorisotutkimus ja aikuiskasvatus kohtaavatkin luontevasti. Osallisuuden kysymykset kytkeytyvät globaalin maailmaan ja ekososiaalisuuden kysymyksiin

(ks. *Aikuiskasvatus* 1/2021). Tämän vuoksi laajalaisessa ohjauksen jäsenyydessäni (Vehviläinen 2014) näen toimijuuden rinnalla osallisuustajun (osallisuustajusta Alhanen 2016; jäsenyyksestä Vehviläinen & Souto 2021).

Tietoisuustaidot ja meditaatio sekä aivotutkimuksen painotukset ovat tulleet vahvasti keskusteluun kasvatustieteissä ja ohjauksessakin kentän monenlaisissa sovelluksissa. *Aikuiskasvatuksen* artikkeleissa ne eivät vielä näy, kirja-arvioissa kylläkin. Tietoisuustaidot tunnetaan esimerkiksi työnohjauksessa ja opinto- ja uraohjauksessa. Sellaiset ohjauksen muodot, joissa tulos hahmottuu käyttäytymisen muutoksena, ovat jo pitkään keskustelleet myös neurotieteellisin termein.

Kun artikkeleilta kysyy, mitä niiden pohjalta tiedämme ohjauksesta, jännitteisyys näyttää pysyvältä teemalta. Tiettyä kaksijakoisuutta sisältyy useaan empiiriseen artikkeliin, kuten omaan itseohjautuvuuden normiin orientoitumista kuvaavaan artikkeliini (Vehviläinen 2001) tai Vesa Korhosen (2010) analyysiin. Siinä mentorointikokemuksia käsittelevästä narratiivisesta analyysistä tunnustetaan kaksi erilaista tarinalinjaa: toisessa painotetaan mentorin asiantuntijaroolia ja senioriutta, toisessa korostuu tasaveroinen kumppanuus. Työn sisäiset ristiriidat näkyvät suoraan myös subjektitieteelliseen otteeseen perustuvassa oppilashuollon analyysissä (Peltola ym. 2020) sekä ”voimaantumisen” ja ”vertaisuuden” jännitteitä tutkivassa artikkelissa maahanmuuttajien työllistymishankkeesta, jossa maahanmuuttajia koulutettiin toistensa vertaisohjaajiksi (Heimo ym. 2020).

Keskusteluanalyttiset artikkelit (Tiitinen ym. 2018, Stevanovic ym. 2020) osoittavat yhä selvemmin, että ohjauksen erilaiset päämäärät – osallistaminen ja vertaistuki vs. ohjausagendan mukainen toiminta – voivat olla keskenään ristiriidassa. Valtanäkökulmaa käsittelevät kriittiset artikkelit (esim. Silvennoinen 2002; Saarinen 2005; Brunila 2012; Heimo ym. 2021) kertovat, että ohjaus käyttää käytäntöjensä lävitse institutionaalista valtaa tarjotessaan ohjattavalle yksilöllistä huomiota. Ohjauskokemuksia kuvaavat artikkelit kertovat puolestaan, että ohjauksesta voi oppia, saada tukea ja ratkaisuja sekä syventää ymmärrystä ja kokea yhteenkuuluvuutta

(esim. Leppisaari ym. 2008, Piirainen & Skaniakos 2014; Korhonen 2010; Saari ym. 2021). Teoreettiset artikkelit yrittävät tunnistaa toivon ja mahdollisuuksien näkökulman tästä välitilasta ja antaa sille jonkun täsmällisen sanallisen muodon (esim. Vanhalakka-Ruoho 2014).

Jos ohjauksen variaatiolla on aidosti merkitystä – eli sen emansipoivat mahdollisuudet ovat kiinni siitä, miten ohjausta lopulta toteutetaan – mihin tulee seuraavaksi kiinnittää huomiota? Olisiko seuraava askel hankkia todistusaineistoa ohjauksen seurauksista, eli siitä, mitkä tavat todennäköisimmin huolehtivat ohjauksen emansipatorisesta potentiaalista?

Variaatio – eli se, miten ohjaus käytännössä toimii ja kohtaa ohjattavan ja rakentaa tämän kanssa jotain merkityksellistä – voi tarkoittaa mikrotason kysymyksiä: Miten ammattilaisen ja ohjattavan vuorovaikutuksessa tavoitetaan ohjattavan näkökulma (Kontunen ym. 2020)? Miten ohjauksessa rakentuu tai ei rakennu yhteistoimijuutta (Toivainen 2000)? Se voi tarkoittaa myös, miten ohjaus kantaa tai ei kannan rasismia ylläpitäviä käytäntöjä (Souto 2020; Vehviläinen & Souto 2021) tai sosiaalisten erojen mukaista koulutusvalintoja koskevaa segregatiota ylläpitäviä tai purkavia diskursseja (Herranen & Souto 2016; Holopainen, Kalahti & Varjo 2017). Variaatio voi tarkoittaa sosiaalista taustaa koskevia eroja ohjaustoiminnan hahmottamisessa (Maunu & Kiilakoski 2018) tai makrotason ilmiöitä, kuten ohjauspalvelujen alueellista saatavuutta (Lehtonen & Moisala 2020). Vaikka toistotutkimus ei varsinaisesti kuulu laadulliseen tutkimukseen, jollaista ohjauksen tutkimus usein on, laadullisin keinoin saatava näyttö ohjauksen vaikutuksesta tarvitsee nimenomaan toistoa ja rinnakkaisuutta systematisoituaakseen ja kumuloituaakseen.

METODOLOGISET RATKAISUT JA OHJAUSTUTKIMUKSEN LIKKUMATILA

Hieman yli puolet *Aikuiskasvatukselta* lukemistani artikkeleista on perinteisiä empiirisiä tutkimusraportteja, loput teoreettisia tai aineistolla täydennettyjä käsitteellisiä jäsentelyjä. Ohjauksen tutkimus lehdessä näyttää enimmäkseen laadullisena tutkimuksena. Mistä tässä on kyse?

OHJAUS EI OLE ”VAHVA” PROFESSIO KUTEN PSYKOTERAPIA, OPETUS TAI MEDISIINA.

Ohjausta toki tutkivat myös kvantitatiivisia menetelmiä käyttävät tutkijat, mutta heidän julkaisunsa ovat näkyneet enemmän *Psykologia*-lehdessä (esim. Timonen, Silvonen & Vanhalakka-Ruoho 2016; Rantanen ym. 2020). Elintapaohjauksen ja työkyvyn ohjauksen tutkijat julkaisevat lisäksi sekä psykologisissa että terveystieteellisissä julkaisuissa (esim. Laitinen ym. 2010). Ovatko konventiot siten tieteenalataustan mukaisia?

Toinen näkökulma lienee se, että ohjaus professionaalistuvana alana edelleen jatkuvasti artikuloi ja perustelee tehtäväänsä. Kysymys ohjauksen luonteesta ja vaikutusalasta pysyy listalla varmaanakin tulevaisuudessakin, koska ohjauksen empiiriset tarkastelut niin usein paljastavat ihanteiden ja käytännön välisiä kuiluja. Siksi ohjausta tutkitaan edelleen paljolti eksploratiivisesti, aina uudelleen artikuloiden, mitä se pohjimmiltaan on tai voisi olla. Rahoittajat ja poliittiset päättäjät kaipaavat lupauksia ja selkeitä, mitattavia tuloksia. Toimijat ja tutkijat puolestaan usein näyttävät uskovan, että toimiva ohjaus ei paketoitu määrämittäisiksi tuloksiksi.

Ohjaus ei ole ”vahva” professio kuten psykoterapia, opetus tai medisiina, vaikka se on professionaalistunut huomattavasti. Professionaalistuminen (esim. Gorman & Sandefur 2011) näkyy muun muassa siitä, että ohjauksen nimikkeitä on tullut runsaasti lisää, ohjauksen koulutuksia ja pätevytymismahdollisuuksia on avautunut, ohjauksen ammatillisia yhdistyksiä on perustettu, eri alojen eettisiä ohjeistuksia on luotu, ja ohjauksesta keskustellaan mediassa. Samoin ohjausta koskeva poliittinen ohjaus sekä kotimaassa että Euroopan unionissa on lisääntynyt tarkasteluajanjaksolla. Ohjausta pidetään keinona turvata uudistukset (ks. esim. Varjo, Kalalahti & Silvonen 2020).

Yksi professionaalisuuden kriteeri on pätevyyskin suojattu monopoliasema jonkin tehtävän hoidossa, ohjausalalla etupäässä opinto-ohjaajan pätevyys. Ohjaus ei palaudu yhteen tiettyyn kotitieteenalanaan, vaan sen perusta rakentuu monista tieteenalajuonteista. Ohjaustyön piiriin voi tulla monenlaisia ammatillisia polkuja pitkin. Toimintakenttä laajenee paitsi ohjauksen erilaisten ammattinimikkeiden ja ohjausammattilaisuuden lisääntyessä, myös siksi, että ohjaustaitoja käytetään ja opiskellaan muidenkin tehtävien hoitamiseksi. Ohjaus on tavallaan ”kaikkialla”. Se yrittää aina olla siellä, missä ihmiset elävät ja toimivat ja venyvä kulloinkin tarvittaviin muotoihin. Siksi sen parhainta ja voimallisinta luonnetta on vaikea tiivistää manuaaliin tai muihin tiukan vaikuttavuustutkimuksen vaatimiin muotoihin.

Yhtä kaikki ohjauksen merkityksen vakiintumista ja vahvistumista osoittaa sekin, että ohjausta tutkivat muutkin kuin ”ohjausihmiset” itse, mikä näkyy erityisesti kahdella alueella. Ensinnäkin sosiologit ja nuorisotutkijat ovat kiinnostuneita ohjauksesta, koska se osallistuu nuorten urasiirtymiin, koulutusvalintoihin, suunnanottoihin ja toimijuuden ja osallisuuden rakentamiseen. Toiseksi työkyvyn, työhyvinvoinnin ja elintapaohjauksen ympärillä toimii runsaasti kiinnostavaa terveys- ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, jossa ohjaus hahmotetaan keinona käyttäytymisen ja hyvinvoinnin muutokseen. Kumpikin näkökulma on näkynyt *Aikuiskasvatuksessa* (Salmi ym. 2014; Maunu & Kiilakoski 2018).

Ohjausta saaneet raportoivat usein hyötynensä ohjauksesta. He kokevat saaneensa myötätuntoa ja vertaistukea, reflektointimahdollisuuksia, käytännön ratkaisuja ja identiteetin muovautumisen aineksia (Piirainen & Skaniakos 2014; Korhonen 2010; Vehviläinen 2014b). Useissa yhteyksissä on väitetty, että ohjauksesta puuttuu vaikuttavuustutkimuksiin perustuvaa näyttöä, vaikka tuloksellisuus- ja vaikuttavuustutkimusta ura- ja työnohjauksesta onkin olemassa (Hooley 2014). Tutkijoiden, kentän ja päättäjien välisissä keskusteluissa vallitsee aina yksimielisyys tästä huutavasta tarpeesta. Jos haluamme koetella ohjaustoimintaa sen vaikuttavuuden näkökulmasta, muutoksen mittaamiseen alkaa olla tarjolla lukuisia tapoja, esimerkiksi uramuuntuvuus, työhyvinvointi,

KENTÄLLÄ ON TUTKIMUSTA OHJAUSTOIMINNASTA JA TUTKIMUSTA OHJAUKSEN KOHDEILMIÖISTÄ.

työkyky, opiskelukyky, ammatillinen toimijuus ja toimintakykyisyys. Mittareissa on aina puutteensa, mutta alkaisi olla aika yhdistää parhaat laadulliset analyysit ohjaustoiminnan jännitteistä ja sujuvuuksista muutosta kuvaaviin tutkimusmetodologioihin.

Ohjauksen kentällä on pohjimmiltaan kahdenlaista tutkimusta: tutkimusta ohjaustoiminnasta ja tutkimusta ohjauksen kohdeilmiöistä. Joskus nämä sekoittuvat tutkimuksessa, ja opiskelijoidenkin on vaikea välistä erottaa niitä toisistaan. Olen itse ollut aina ohjaustoiminnan tutkija, ja sitä koskien asiat tuntuvat kumuloituvan, eikä helposti enää ylläty. Ohjaustoiminnan ydinasiat tunnetaan jo hyvin, mutta sen kohteista tieto muuttuu jatkuvasti. Tärkein askel seuraavaksi olisi osata artikuloida kohteen ja toiminnan suhteesta jotain uutta.

Omassa unelmassani tulevaisuuden ohjaustutkimus perustuu tarpeeksi laajan tutkijajoukon yhteiseen ponnistukseen. Mukana on sekä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita erittelevää, yhteiskuntatieteellistä näkökulmaa että yksilön subjektiviteettia teoretisoivaa pedagogista tai psykologista näkökulmaa. Tutkimusasetelmien tulee olla sillä tavoin monipuolisia, että ohjauskäytäntöjen empiirinen kuvaus päästään yhdistämään todennetun muutoksen tutkimukseen. Tutkimus tavoittaa useita aikatasoja: kohtaamisen tason, organisaation työprosessien tason ja yksilön elämäntason. Tutkimusasetelmien kokeilemiselle ja metodologiselle kehittelylle on aikaa ja tutkimukseen sitoutuu pitkäksi aikaa sama instituutio ja rahoittava taho. Siinäpä työsarkaa kerrakseen.

SANNA VEHVILÄINEN

KT, professori, dosentti,
kouluttaja, työnohjaaja
kasvatustieteiden ja
psykologian osasto
Itä-Suomen yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0003-3698-2061>

LÄHTEET.....

- Alhanen, K. (2016). *Dialogi demokratiassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Brunila, K. (2012). Tunnekoukussa: syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten koulutus terapeuttisessa eetosessa. *Aikuiskasvatus*, 32(4), 268–277. <https://doi.org/10.33336/aik.94005>
- Brunila, K. (2014). Tarkastelussa kasvatuksen ja koulutuksen sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. *Aikuiskasvatus*, 34(1), 50–55. <https://doi.org/10.33336/aik.94074>
- Edwards, A. (2007). Relational Agency in Professional Practice: A CHAT Analysis. *Actio: An International Journal of Human Activity Theory*, 1, 2007, 1–17.
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P. & Paloniemi, S. (2013). What is agency? Conceptualizing professional agency at work. *Educational Research Review*, 10, 45–65.
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P., & Paloniemi, S. (2014). Miten käsitteellistä ammattilista toimijuutta työssä? *Aikuiskasvatus*, 34(3), 202–214. <https://doi.org/10.33336/aik.94100>
- Gorman, E. H., & Sandefur, R. L. (2011). "Golden age," Quiescence, and Revival: How the sociology of professions became the study of knowledge-based work. *Work and Occupations*, 38(3), 275–302.
- Hakkarainen, K., Hytönen, K., Makkonen, J., & Lehtinen, E. (2013). Kollektiivista mallia voidaan soveltaa kasvatustieteiden tohtorikoulutuksessa. *Aikuiskasvatus*, 33(4), 277–289. <https://doi.org/10.33336/aik.94059>
- Heimo, S., Tapanila, K., Ojapelto, A., & Heikkinen, A. (2020). "Voimaannuttava vapaaehtoinen vertaisohjaus" aikuiskasvatuspolitiikkaa muovaamassa: Esimerkki maahanmuuttajien työllistämishankkeesta. *Aikuiskasvatus*, 40(4), 290–304. <https://doi.org/10.33336/aik.100532>
- Herranen, J. & Souto, A.-M. (2016). Vapaus valita toisin? Ammatillinen koulutus koulutusmyönteisten nuorten kunnianhimoisena valintana. Teoksessa H. Silvennoinen, M. Karalahti & J. Varjo (toim.) *Koulutuksen tasa-arvon muuttuvat merkitykset. Kasvatustieteiden vuosikirja 1*. Helsinki: FERA, 195–227.

- Hooley, T. (2014). *The Evidence Base on Lifelong Guidance. A Guide to Key Findings for Effective Policy and Practice. EXTENDED SUMMARY*. The European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN).
- Hooley, T. & Sultana, R. G. & Thomsen, R. (2018). *Career Guidance for Social Justice. Contesting neoliberalism*. New York: Routledge.
- Hooley, T. Sultana, R. G. & Thomsen, R. (2019). *Career Guidance for Emancipation. Reclaiming justice for multitude*. New York: Routledge
- Karjalainen, M., Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Saarnivaara, M. (2006). Dialogia ja vertaisuus mentoroinnissa. *Aikuiskasvatus*, 26(2), 96–103. <https://doi.org/10.33336/aik.93677>
- Kerosuo, H. (2014). Kollektiivinen muutostoimijuus: esimerkkinä solmutyöskentely rakennusalan kehittämishankkeessa. *Aikuiskasvatus*, 34(3), 178–191. <https://doi.org/10.33336/aik.94098>
- Kontunen, J., Weiste, E., Liukkonen, T., Timonen, M., & Aaltonen, J. (2020). Predicting response to interpersonal counselling (IPC) from case formulation: a systematic comparison between recovered and unchanged depressive cases. *Counselling Psychology Quarterly*, 33(4), 465–489.
- Korhonen, V. (2010). Akateemista toimijuutta ja oppimiskumppanuutta rakentamassa: tarinoita mentoroinnista. *Aikuiskasvatus*, 30(2), 94–105. <https://doi.org/10.33336/aik.93867>
- Laitinen, J., Korkiakangas, E., Alahuhta, M., Keinänen-Kiukaanniemi, S., Rajala, U., Timonen, O., Jokelainen, T., Keränen, A.-M., Remes, J., Ruokonen, A., Hedberg, P., Taanila, A., Husman P. & Olkkonen, S. (2010). Feasibility of videoconferencing in lifestyle group counselling. *International Journal of Circumpolar Health*, 69(5), 500–511.
- Lampi, E., Vähäsantanen, K. & Rantanen, J. (2019). Uraohjaajien osaaminen ja haasteet työelämän murroksessa. *Aikuiskasvatus*, 39(3), 208–220. <https://doi.org/10.33336/aik.85710>
- Lehtonen, O. & Moisala, M. (2020) Ohjaamopalvelujen saavutettavuus maaseudulla. Teoksessa Mirja Määttä & Anne-Mari Souto (toim.) *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 99–119.
- Leiman, M. (2015). Dialoginen ohjaus. Teoksessa P. A. Kauppila, J. Silvonen & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Toimijuus, ohjaus, elämänkulkku*. Publications of the University of Eastern Finland: Reports and Studies in Education, Humanities and Theology 11.
- Leppisaari, I., Mahlamäki-Kultanen, S. & Vainio, L. (2008). Virtuaalinen ryhmämentorointi ammattikorkeakouluopettajan kehittymisen tukena. *Aikuiskasvatus*, 28(4), 278–287. <https://doi.org/10.33336/aik.93844>
- Mutanen, H. & Siivonen, P. (2016). Narratiivinen positiointianalyysi ja nuorten aikuisten toimijuus työpajaympäristössä. *Aikuiskasvatus*, 36(2), 84–98. <https://doi.org/10.33336/aik.88482>
- Maunu, A. & Kiilakoski, T. (2018). Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus*, 38(2), 112–129. <https://doi.org/10.33336/aik.88333>
- Nummenmaa, A.-R. & Korhonen, P.-K. (2000). Sukupuolisensitiivinen ohjaus. Teoksessa Onnismaa ym. (toim.) *Ohjaus ammattina ja tieteenalana I*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Onnismaa, J. (1996). Ohjauksen tarve lisääntymässä? *Aikuiskasvatus*, 16(4), 286–293, 343. <https://doi.org/10.33336/aik.92410>
- Onnismaa, Jussi. (2003). *Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiatuntijuuden muutos*. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteellisiä julkaisuja Nro 91.
- Onnismaa, J. (2007). *Ohjaus ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim) (2000). *Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1*. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) (2000b). *Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2*. Ohjauksen toimintakentät. PS-Kustannus.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) (2004). *Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3: Ohjaustyön välineet*. PS-Kustannus.
- Onnismaa, J. (2014). R. Vance Peavyn sosiodynaaminen ohjaus. *Aikuiskasvatus*, 34(4), 296–300. <https://doi.org/10.33336/aik.94111>
- Pasanen, H. (2001). Itseohjautuvuus aikuiskoulutuksessa. *Aikuiskasvatus*, 21(1), 46–55. <https://doi.org/10.33336/aik.9333>
- Pasanen, H. (2014). Mikä on koulutuksen terapisoitumisen käänne? *Aikuiskasvatus*, 34(4), 287–291. <https://doi.org/10.33336/aik.94109>
- Peavy, R. V. (2000). Ammatinvalinnan ja urasuunnittelun ohjaus postmodernina aikana. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) *Ohjaus ammattina ja tieteenalana I: Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus*, Jyväskylä, PS-Kustannus, 14–40.
- Peltola, M., Suorsa, T., Karhu, J. & Soini, H. (2020). Huoli kytkeytyy osallisuuden rajapintoihin: Ammattilaisen arki oppilashuollon näyttämöillä. *Aikuiskasvatus*, 40(2), 127–138. <https://doi.org/10.33336/aik.95453>
- Penttinen, L., Skaniakos, T., Lairio, M., & Ukkonen, J. (2011). Miten työelämäorientaatiota voidaan tukea koulutuksen aikana? korkeakouluopiskelun pedagoginen työelämähorisontti. *Aikuiskasvatus*, 31(2), 99–110. <https://doi.org/10.33336/aik.93921>

- Piirainen, A. & Skaniakos, T. (2014). Pienryhmäohjaajien vertaisryhmä andragogisessa koulutuksessa. *Aikuiskasvatus*, 34(2), 107–120. <https://doi.org/10.33336/aik.94086>
- Saari, E., Kurki, A.-L. & Mattila-Holappa, P. (2021). Yksilön toimijuudesta yhteiseksi käytännöksi. Muutospajat oppilaitoksen ja työpaikkojen välistä yhteistyötä rakentamassa. *Aikuiskasvatus*, 41(1), 18–35. <https://doi.org/10.33336/aik.107386>
- Saarinen, J. (2005). Naistutkijaksiko tiedemaailmassa? – ohjauksen jännitteitä. *Aikuiskasvatus*, 25(1), 17–23. <https://doi.org/10.33336/aik.93601>
- Salmi, A., Henriksson, L. & Laitinen, J. (2014). Maskuliininen ammatti-identiteetti on huomioitava koulutuksessa ja ohjauksessa. *Aikuiskasvatus*, 34(3), 224–232. <https://doi.org/10.33336/aik.94102>
- Savickas, M. L. (2002). Career construction: a developmental theory of vocational behaviour. Teoksessa D. Brown & Associates (toim.) *Career Choice and Development*. San Francisco: Jossey-Bass, 149–205
- Savickas, M. L., Nota L., Rossier, J., Dauwalder, J.-P. Duarte, M. E., Guichard, J. Soresi, S., Van Esbroeck, R. & van Vianeng, A. M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75(3), 239–250.
- Souto, A.-M. (2020). Väistelevää ohjausta – opinto-ohjauksen yksin jättävät käytänteet maahanmuuttotustaisten nuorten parissa. *Kasvatus*, 51(3), 317–329.
- Stevanovic, M., Nissi, R., Lehtinen, E., Valkeapää, T., Lindholm, C. & Weiste, E. (2020). Vuorovaikutus, osallistuminen ja tekstin yhteinen tuottaminen: Tapaustutkimus valmennusryhmäkeskusteluista. *Aikuiskasvatus*, 40(3), 212–231. <https://doi.org/10.33336/aik.98368>
- Tiitinen, S., Weiste, E., Vehviläinen, S., Ruusuvoori, J., Lusa, S. & Laitinen, J. (2018). Reflektoinnin välttämistä ja vertaistukea: Tarinoiden tehtävät palo- ja pelastusalan lähijohtajien ryhmäohjauksessa. *Aikuiskasvatus*, 38(3), 208–222. <https://doi.org/10.33336/aik.88350>
- Timonen, E., Silvonen, J. & Vanhalakka-Ruoho, M. (2016). Nuorten uramuuntuvuus toisen asteen opintojen alussa. *Psykologia*, 51(3), 191–208.
- Tiuraniemi, J. (2005). Vuorovaikutusilmiöt työnohjauksessa. *Aikuiskasvatus*, 25(2), 110–120. <https://doi.org/10.33336/aik.93617>
- Toiviainen, S. (2020). Ohjaus ja yhteistoimijuuden ulottuvuudet Ohjaamossa. Teoksessa M. Määttä & A.-M. Souto (toim.) *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 27–45.
- Vanhalakka-Ruoho, M. (2014). Toimijuus elämäkultussa – ohjaustyön perusta? *Aikuiskasvatus*, 34(3), 192–201. <https://doi.org/10.33336/aik.94099>
- Varjo, J., Kalalahti, M. & Silvonen, J. (2020). Mihin oppilaita ohjataan? Opinto-ohjauksen rationaliteetit peruskouluun opetussuunnitelmien perusteissa. *Kasvatus ja Aika*, 14(4), 4–20.
- Vehviläinen, S. (1997). Aikuiskasvatus ja integroidut koodit. Ohjaava koulutus avoimena aikuispedagogiikkana. *Aikuiskasvatus* 17(3), 198–208. <https://doi.org/10.33336/aik.92451>
- Vehviläinen S. (1999). *Structures of Counselling interaction. A conversation analytic study of counselling encounters in career guidance training*. Helsinki: University of Helsinki, Department of Education.
- Vehviläinen. S. (2001). *Ohjaus vuorovaikutuksena*. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehviläinen, S. (2001). Neuvonpitäminen neuvonpyynnön jälkeen: merkkejä ohjauksellisuudesta ja itseohjautuvuus-ihanteesta keskustelussa. *Aikuiskasvatus*, 21(3), 204–214. <https://doi.org/10.33336/aik.112178>
- Vehviläinen, S. (2014). *Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehviläinen, S. (2014b). Työnohjaukselliset ryhmäinterventiot kohtaamispaikkana ja keskustelutilana: mahdollisuuksia ja riskejä. Teoksessa T. Heroja ym. (toim.) *Parempaa työelämää tekemässä: tutkiva ote työnohjaukseen*. United Press Global, 19–37.
- Vehviläinen, S. (2015). ”Siul on oikeus siun omiin tunteisiin”: terapisoitumisen kriitistä. *Aikuiskasvatus*, 35(2), 124–128. <https://doi.org/10.33336/aik.94131>
- Vehviläinen, S. & Svinhufvud, K. (2009). Teksti akateemisen ohjauskeskustelun osapuolena: paperi, dokumentti, opinnäyte. *Aikuiskasvatus*, 29(3), 190–201. <https://doi.org/10.33336/aik.94195>
- Vehviläinen, S., Souto, A.-M. (2021). How does career guidance at schools encounter migrant young people? Interactional practices that hinder socially just guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. <https://doi.org/10.1007/s10775-021-09467-2>